

GOSPODINJA IN MATI

LETO 1944

12. APRILA

ŠT. 15

VZGOJA

Narodna zavednost

Narodno zavednost moramo otroku pri-
vzgojiti že v najranejši mladosti, ko je naj-
bolj dovzeten za čustva. Ta zavednost naj se
predvsem pokaže v:

- 1) ljubezni do materinega jezika,
- 2) ljubezen do rodne grude,
- 3) spoštovanja do domačih šeg in obi-
čajev.

Ljubezen do materinega jezika.

Tujci, ki prihajajo k nam so nas morali
še opozoriti na lepoto in blagostasnost naše
slovenske besede. Mi, ki jo vsak dan sliši-
mo, jo vse premalo cenimo, drugače je ne
bi nadomeščali z raznimi spačenkami, to je,
z besedami, ki smo jih pobrali iz kdove
katerega jezika in jih prikrojili po svoje.
Teh spačenk pri nas kar mrgoli in marsika-
tera gospodinja in mati niti ne ve, kako bi
v pravilni slovenščini imenovala najnavad-
nejše predmete, ki jih ima okoli sebe. Vze-
mimo izraze: talar, šefla, rena, gvant, gmah,
uštimati in druge, ki jih ob vsaki priloiki
slišimo. Ali se ne glasi veliko lepše: krožnik,
zajemalka, pokrovka, obleka mir, urediti, to
vse so pravi slovenski izrazi namesto prejš-
njih naštetih spačenk. Vsaj če imamo otroke,
 pazimo, da jih bomo naučili imenovati vsak
predmet s pristno domačo besedo.

Razen spačenk imamo tako radi tuje vi-
sokodoneče besede, čeprav dostikrat niti njih
pomena ne vemo in se samo osmešimo, ko
jih izgovarjamo. Priprost človek, ki je bil
recimo nekaj mesecev v tujini ali v večjem
mestu, se že baha s takimi besedami ko
pride domov, samo da tako pokaže, da je
več od drugih. Značilno za nas je tudi to,
da če pride en sam tujec v družbo desetih
ali več Slovencev, bodo že vsi govorili v
njegovem jeziku, pa čeprav bi tujec že toliko
znal slovensko, da bi se lahko v našem je-
ziku sporazumeli z njim. To smo lahko opa-
žili ob raznih prireditvah, ko so k nam pri-
hajali Srbi, Hrvati ter Čehi in Poljaki.

Ne škodovalo bi nam malo več ponosla
že otrok naj se zaveda, da tudi domača be-
seda nekaj velja. Saj imamo toliko prelepih
narodnih pesmi, ki nam jih marsikak drug
narod zavida, imamo domače pisatelje in
pesnike, ki so priborili slovenski besedi ti-
sto mesto, ki ji pripada. Naj bi v nobeni še

tako revni hiši ne manjkalo slovenskih knjig,
ki so jih spisali naši največji pesniki in
pisatelji. Imena, kakor Prešern, Gregorčič,
Župančič ter Cankar, Finžgar, Pregelj, ne bi
smeli biti nobenemu Slovencu tuja. Sloven-
ska knjiga, delo priznanega slovenskega pi-
satelja bi morala biti za otroka najlepše
darilo.

S tem pa še ni rečeno, da ne bi smeli
upoštevati tujih jezikov. Saj celo naš prego-
vor pravi: Kolikor jezikov znaš, toliko ve-
ljaš. A nekaj drugega je, naučiti se tujega
jezika popolnoma, kakor pa rabiti le nekaj
tujih besedi in z njimi kvariti lasten, ma-
terin jezik. Če znamo tuje jezike in se spo-
razumevamo s tujci v njih lastnem jeziku,
jih lahko tudi opozarjamo na našo lepo go-
vorico, na naše običaje, a ne da se jih sra-
mujemo pred njim.

Ljubezen do rodne grude.

Znan Slovenec iz ljubljanske okolice je
prišel iz Zagreba, kjer je dalje časa živel
in že se je brž obregnil na ljubljanskem ko-
ledyuru: »Kaj boste Slovenci z Vašo majhno
Ljubljano. Vse je tako ozko, majhno, vaši
trámyajski vozovi so prave škatlje napram
zagrebškimi. Iz sredine mesta napraviš le
nekaj korakov pa si že med samimi koč-
mi...«

Ni se zavedel, da smeši le sam sebe.
Res, ne moremo se meriti z drugimi narodi,
ki imajo glavna mesta z milijoni prebival-
cev in tisoči in tisoči prelepih palač, a kar
imamo je zares tudi naše in od nas je od-
visno, kako se bomo kot narod razvili, kako
bomo z umnim in pridnim gospodarstvom
ohranili in razširili to, kar nam pripada.

Kako žalostno je, ko domači ljudje pro-
dajajo svojo zemljo tujcu samo zato, ker jo
je pripravljn dražje plačati kot domač člo-
vek. Koliko naših posestev je po nepotreb-
nem ali po zvižaji prišlo v roke tujcev. Naše
geslo bi moralo biti: domača zemlja le do-
mačemu človeku. Tujec nam je vedno lahko
le drag gost, a ne more postati med nami do-
mačin.

Nauči zato otroka že zgodaj opazovati le-
po domačo zemljo. Pelji ga na planine, naj
se razgleda in navzije domače lepote, da jo
ne bo nikdar pozabil. Daj mu urediti dom
kar najbolj prijetno, da ne bo brez potrebe

bežal iz njega. Tudi v najpreprostejši koči se da s pomočjo vode, svežega zraka, sonca, nekaj cvetie in z obilo dobre volje in lju-

bezni urediti dom, kamor se bo otrok rad zatekel, tudi če ga bo v poznejših letih usoda zanesla med tuje ljudi.

PERUTNINA

Kurje bolezn

Drug škodljivec iz vrst pršic je navadna kurja pršica, ki je nekoliko večja od pršic garij, meri pol do tri četrt mm. Barve je belkaste, kadar pa se nažre kurje krvi je krvavordeča. Teh živali se že dan ne najde na kurjem telesu, temveč samo v kurniku, kjer se skriva v špranjah in razpokah, najrajši na gredah. Ko pa pridejo zvečer kure spat, jih takoj napade krvoločna zalega kurjih pršic ter jih ne izpusti prej, dokler se do dobra ne nasesa krvi, proti jutru pa se zopet poskrrije v svojih skrivališčih.

Proti tej golazni je potrebna snaga v kurniku, zlasti pogosto snaženje gred in stojal z vročo raztopino sode in s petrolejem.

Navadne pršice se hranijo s kurjo kožo in perjem. Posebno nevarne so te pršice malim piščancem, ki se izležejo v poznem, vročem letnem času (komaž izvaljeni piščanci dobijo pršice od koklje in zanemarjenega gnezda). Piščanci izgubljajo perje na vratu in hrbtu, močno zaostajajo v rasti ter vedno bolj hiraajo, dokler končno drug za drugim ne poginejo.

Proti tem zajedalcem je snaga, posebno v gnezdih in prašna kopel, ki jo morajo imeti kure vedno na razpolago. Male piščance, ki jih je napadla ta pršica, se maže z jameževim oljem.

Tudi kurja uš ali perjanica povzroča veliko gospodarsko škodo. Je večja kakor pršica in se je kura v dobri prašni kopeli kmalu otrese.

Prašna kopel je za kure poleti in pozimi neobhodno potrebna, ker se s kopanjem v pesku in prahu otrese kura svojih zajedalcev. Zato morajo imeti kure za kopanje vedno na razpolago kup peska, ki se večkrat menja. Kjer primanjkuje kuram prašne kopeli, si poiščejo nadomestila na gredah na vrtu ali na najbližji njivi in povzročajo škodo ter jezo.

Nalezljive bolezn so najbolj nevarne, ker navadno izpraznijo kurnike, ob splošni epidemiji pa pogine perutnina cele vasi ali okraja, če ljudje niso dovolj previdni in ne pokličejo pravočasno živnozdravnika, da ukrene najpotrebnejše.

Najpogostejša je perutninska kolera, ki napada vse domače in divje ptice. Bolezen poteče zelo naglo in v dveh do treh dneh nastopi pogin živali. Poleg splošnih znakov težkega obolenja, se proti koncu pojavi pri živali močna driska. Najbolj značilno za to bolezen je njen nagli potek in pogin živali.

Zdrave živali se lahko reši, če se jih takoj ob pojavu bolezn zaščitno cepi. Poginjene živali se polije z apnom, ter se jih globoko zakopije, daleč vstran od gospodarskih poslopij. Vsak je po zakonu dolžan pojav kolere prijaviti najbližji oblasti, da čimprej ukrene vse potrebno, da se bolezen ne razširi. o tej bolezn je treba vse temeljito razkužiti, manj vredne predmete sežgati in je najbolje, če se na takem dvorišču vsaj pol leta ne redi nobene perutnine.

Hudo krvavo drisko in navadno tudi pogin živali povzroča perutninska kuga, ki pa se vedno perutnine ne prime.

Kokošja difterija ali davica prav tako povzroča med perutnino veliko škodo. Ta bolezen se razvija zelo počasi in prehaja polagoma od ene živali na drugo, tako da so kokoši mesece in mesece bolne, ter ne dajejo nobenih dohodkov. Bolezen je pri mlajših živalih navadno smrtna, dočim jo starejše prebolijo. Bolezen nastopa v dveh oblikah: ali popade samo greben, kjer tvori hraste, ne da bi živalim v večji meri kaj škodila. Navadno pa nastopa resnejša oblika davice, ki se očituje z vnetjem vseh vidnih in nevidnih sluznic v območju glave in vsega telesa. V nosu in očesu se pojavijo gnojni izcedki. Proti davici je zaščitno cepljenje, ki traja eno leto.

Jetiko ali tuberkulozo nalezajo živali ena od druge. Razpoloženje za to bolezen je podedljivo. Bolezen se razvija zelo počasi, mnogo počasneje kakor davica. Dolgo časa se živali prav nič ne pozna, niti neznost preveč ne peša. Šele v visokem razvoju bolezn začno živali vidno hirati in kmalu poginejo. Obolenje se redno pojavlja na prebavilih, zlasti na jetrih in črevesju, ter se bolezen prenaša z blatom bolne živali. Proti tej bolezn je edino zdravilo, da se obolele živali pokolje in se vzredi popolnoma nov, odpornejši kurji rod.

Bolno perutnino ni težko prepoznati od zdrave. Medtem ko se zdrava živalno giblje, ima rdeč greben in podbradek, živahen pogled, gladko, prilagajoče se perje in dober tek, manjka vse to pri oboleli. Zalostno poseda sama v kakšnem kotu, poveša perutnice in glavo, skriva glavo pod perutnice, ima moten pogled, zapira večkrat oči, je zaspala, nima teka, greben in podbradek sta blede, perje nima leska in je našopirjeno.

Pri vseh, posebno še nalezljivih boleznih je pomniti, da se jih lažje prepreči kakor ozdravi.

Če okrevajoči otrok noče jesti

»Moja Majdica nima teka; kako naj si opomore po hudi bolezni,« toži zaskrbljena mati, ki se ji zdi, da ji je bil otrok znova podarjen. Sama ne ve, kaj naj bi prinesla punčki, da bi zopet dohila okrogla in rdeča lička. Toda ljubljenska se upira, noče jesti in mati žalostno gleda na polne skodelice in krožnike.

Mati mora biti v takih primerih zelo iznajdljiva, da svojega otroka preslepi. Predvsem naj pazi na to, da prinese okrevajočemu otroku hrano le v majhnih količinah. Nič tako zelo ne ovira teka, posebno pri bolniku, kot če vidi pred seboj celo grmado jedi. Tudi je zelo važno, da jedi pripravimo tako, da so že po svoji zunanosti vabljive. Otroci imajo posebno veselje nad tem, da morejo sami jesti. Zato jim pripravimo lično mizico.

Paziti je treba na to, da imajo otroci dopoldne več teka kot zvečer. Zato zvečer zadošča prav lahka večerja, obstoječa po večini iz sadja, svežega ali kuhanega ali kakšne solate. Navadno imajo otroci zvečer raje mrzle jedi in zato jim bo ljubša solata in kruh namazan s presnim maslom, kot pa vroča juha.

V splošnem je juha v otroškem svetu le malo priljubljena. V raznih otroških bolnišnicah so ugotovili, da je večini otrok ljubša gosta hrana. Nobena tajnost ni, da uživajo pri njih največjo priljubljenost sladke stvari. Če otrok le ni preveč bolan, se bo vedno razveselil okusnega kolača ali pite ali kakršne koli druge podobne dobrote. Toliko bolj otrok, ki je bolezen že prestal.

Ni treba, da bi se mati bala, da pokvari otrokovo vzgojo, če ga v dobi okrevanja nekoliko razvaja. Če otrok ne mara mleka, ga pripravimo do tega, da ga pije, če mu ga denemo v levo skodelico ali v lonček, ki ga ima najrajši.

Predvsem mati ne sme nikdar otroku neprestano razlagati o hranilni in zdravilni vrednosti kake jedi. Prav zato jim postane dotična jed odvrtna. Tudi ni prav, da preveč silimo v otroka, naj jè. Skrbimo, da bo okrevajoči otrok imel mir in udobnost, pa se bo tek in zdravje polagoma vrnilo samo od sebe.

Če se vkuhanu sadje kvari

Gospodinja je žalostna, če opazi, da se ji vkuhanu sadje in marmelada začenja kvariti. Skrbno je hranila svojo zalogo, da bi ji trajala čim več časa, zdaj pa bo morala vse naenkrat porabiti ali celo zavreči. Če se je na vrhu kozarca naredila cela plast plesnobe, tedaj je vsebina brez dvoma ne-

užitna in jo je treba pač zavreči. Seveda se skrbni gospodinja to nikdar ne zgodi, ker večkrat pazljivo pregleduje vso svojo različno zalogo, da se kaj ne kvari. Če se je marmelada ali vloženo sadje začelo kvariti in se celo že dvignilo do pokrova, je še vedno uporabno, samo da ni še plesnivo. Odkod to, da se vkuhanu sadje dvigne in kako naj to preprečimo? Vzrok je lahko različen. Gospodinja je morda uporabila preveč zrelo sadje. Če se tako sadje prehitro segreje, izločuje sok v preveliki množini. Posamezni sadeži postanejo prelahki in se dvignejo na površje. Drugi vzrok je prevelika količina sladkorja. Pri marmeladi je vzrok tudi v tem, da je premalo vkuhana ali kozarci preslabo zaprti. Če se gospodinja točno drži navodil za vkuhanje, se ji bo le redkokrat zgodilo, da se ji tak kozarec vkuhanega sadja pokvari. Kakor hitro pa opazi, da se sadje dviga iz tekočine ali da marmelada postaja na vrhu luknjčasta, tedaj jo mora čimprej porabiti in naj ne čaka da se je loti plesnoba in ne bo več užitna.

Kako pravilno kuhamo

Še pred približno 25 leti so ljudje smatrali kot najboljšo tisto hrano, ki je vsebovala določeno količino beljakovin, maščob in sladkorja ter poleg tega še nekaj hranilnih soli. Danes pa vemo, da naše telo potrebuje poleg tega tudi še vitamine in druge tvarine, ki jih najdemo predvsem v svežih hranilih. Nikakor pa ni nujno, da bi morali vso zelenjavo, sočivje in sadje uživati v surovem stanju. Vitamine ohranimo tudi če ta hranila kolikor mogoče hitro skuhamo. Poleg tega pa je treba, da jih kuhamo s čim manjšo količino vode. Bolje je, da vodo po potrebi od časa do časa dolijemo. Še bolj primerno je dušenje. Posoda, v kateri kuhamo, naj bo dobro pokrita, da para preveč ne uhaja. Ogenj pa ne sme biti premočan, posebno ko vsebina posode že vre. Priporočljivo je, da sveže zelenjave in sočivja ne kuhamo dlje, kot je to nujno potrebno. Sadje pa uživajmo predvsem surovo.

Kako čistimo slike in zrcala

Slike, pokrite s steklom in zrcala snajžimo na enak način kot okna: najprej z vlažnim kosom usnja ali krpo in nato s suho krpo. Če nimamo primerne krpe, lahko uporabimo zmečkan svilen papir. Za zrcala in slike moramo mokro krpo dobro izžetiti, da ne curlja voda v okvir. Posebno za zrcala bi to bilo zelo škodljivo, ker voda razie kositrni amalgam, s katerim je preplečena zadnja stran zrcala.

Praznoverje v kuhinji

Vsakdo ve, da je pečeno kostrunovo stegno nadvse okusna jed, bržkone pa marsikdo ne ve, da so v XVIII. stoletju ljudje trdili, da pečeni kostrunovi repi utrjujejo spomin in delajo človeka veselega.

V starih časih so uporabljali svinjsko meso kot zdravilno sredstvo zoper božjast. Posluževali so se tega sredstva celo znameniti zdravniki.

Kuharji XVIII. stoletja so bili mnenja, da pečeni golobje vplivajo tolažilno na užaloščene. Arabski zdravniki pa trdijo da golobje meso povzroča vročino.

Nekateri ljudje pravijo, da postane neumen, kdor je jelenino v večji količini. Znameniti arabski zdravnik Avicena in drugi so svarili pred uživanjem jelenjega mesa, češ, da je nevarno in škodljivo.

Stari Rimljani so zelo radi jedli zajčje meso in bili prepričani, da bodo po njem postali lepi.

Pravijo, da orehi sicer razredčijo kri, a jo naredijo sladko. Mandeljni baje čuvajo pred pijanostjo. Granatna jabolka vzbujajo ljubezen, šipek pa ima ravno nasproten učinek.

Zanimivosti o dvojčkih

V zadnjih letih so znanstveniki posvetili posebno pozornost dvočkom, predvsem zato, ker je bilo ugotovljeno, da so dvojčki v življenju tesno povezani med seboj tudi po usodi. Zgodilo se je že, da sta dvojčka umrla skoraj istočasno, se istočasno ponesrečila ali zbolela. Celo njuna življenjska pot je čestokrat presenetljivo slična, tudi če živita daleč drug od drugega. Znanost polagoma prodira v življenjske tajne dvojčkov in proučuje tudi življenje redkih še živčih trojčkov.

Znano je, da je podobnost pri enoceličnih dvojčkih podobnost mnogo večja, kot pri dvočeličnih, ker je življenjsko trajanje posameznih organov določeno že v početni celi, zato se tudi kaže pri enostaničnih dvojčkih presenetljiva skladnost glede starostnih pojavov. Znanstveniki so proučevali skladnost starostnih pojavov pri enostaničnih dvojčkih v starosti od 55 do 80 let in so doznali presenetljive sličnosti, ki so popolnoma neodvisne od poklica in zunanjih življenjskih okoliščin. Tako so ugotovili v številnih primerih istočasno in enako osivelost.

Profesor Vogt, ki se je dolga leta bavil s tem vprašanjem, je pri številnih enoceličnih dvojčkih ugotovil, da so se jim tudi gube na čelu, licih in drugod na obrazu začele tvoriti skoraj istočasno in imele isto obliko. Tudi na zobeh je ugotovil presenetljive sličnosti glede na spremembe v obliki, legi, barvi in gnitju. Celo stopinje in prstni odtisi so si čudovito podobni. Prav tako oblika nohtov. Neki znanstvenik je izjavil, da ni nič presenetljivega kot primerjava črt na rokah dvojčkov.

Se bolj zanimiva in presenetljiva je podobnost življenjske poti dvojčkov. Nekateri primeri so kar čudoviti. Angleški časopisi so pred leti poročali o zelo nenavadnem primeru, ki je vzbujal veliko pozornost znanstvenikov, ki se bavijo z vprašanjem dvojčkov. V bližini mesta Manchester je petletni Tomaž Stockey skupaj z nekaterimi tovaršii postavljaval šotor. Starejši deček si je hotel pri tem delu pomagati s sekiro. Ko je za vihtel sekiro je zadel malega Tomaža, ki je stal za njim z ostrino v oko in ga težko ranil. Ponesrečenega dečka so takoj prepeljali v bolnišnico, kjer so mu zdravniki skušali rešiti oko. Nekaj ur pozneje je njegovemu bratu dvojčku zateklo isto oko. Tudi on je moral k zdravniku. Mali Viliam je delil z bratom isto usodo, čeprav se on ni ponesrečil. Njun oče je izjavil, da je že večkrat opažal na dečkih podobne pojave. Če je eden zbolel, je bil kmalu bolan tudi drugi.

Nek znanstvenik pripoveduje o možu, ki ga je nenadoma začela boleti glava in se je kmalu nato nezavesten zgrudil na tla. Šele dan pozneje se je izvedelo, da je njegov brat dvojček ob istem času nekje drugje padel s konja in dobil težke poškodbe na glavi.

Pariški časopisi so pred časom poročali o nenavadnem dogodku. Tesorja Verneilla je na prehodu zadel a kap in se je mrtev zgrudil na tla. Isti dan in ob isti uri je doletela enaka usoda njegovega brata dvojčka, ki je živel v precej oddaljenem kraju.

Zdi se, da so to le posamezni slučajni dogodki. Vendar pa znanstveniki vidijo v tem neko nenavadno in skrivnostno skupnost. Brez dvoma je na tem polju še nešteto nerešenih vprašanj in znanost nam bo v bodoče še marsikaj odkrila.

Nasveti za dom

Mokrih čevljev ne smemo nikdar sušiti ob peči, ampak na zraku. Da ohranijo obliko, naltačimo vanje časopisni papir, ki vzame nase vso vlago. Če so zelo premočeni, moramo papir vsaj enkrat premenjati. Ko so skoraj suhi, jih namažemo z kakšno maščobo in ko se popolnoma osušijo jih namažemo še z loščilom in zdrgnemo.

Snežke se ne smejo preveč osušiti, ker gumi zelo rad razpada. Očistimo jih z vlažno krpo in namažemo s kakšno maščobo.

Pri glavnem čiščenju stanovanjskih prostorov nikdar ni pametno, da ee gospodinja loti vseh prostorov naenkrat, tako da domači ne najdejo nikjer udobnega kotička. Najboljše sredstvo, da se prepreči nemir in razburjenje je dobra volja gospodinje.

Brinove jagode, nabrane na tanko žico, držimo nad ognjem ali gorečo svečo. S tem se zrak v sobi izboljša.